

POZVANO PREDAVANJE

DOI 10.71271/issn.2303-520X.2024.1

UDC/UDK: 004.9:025.4:002.6:930.25(497.5)

Digitalno objedinjavanje građe hrvatskih knjižnica i drugih baštinskih ustanova: pregled projekata

Sofija Klarin Zadravec

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
sklarin@nsk.hr

Sažetak

Digitalno objedinjavanje kulturne baštine odnosi se na proces digitalizacije i/ili povezivanja već digitalizirane građe koja je tematski, povijesno ili na drugi način povezana, a pohranjena je u različitim zbirkama i ustanovama. Digitalnim objedinjavanjem zbirke kulturne baštine postaju dostupnije i vrjednije, dok se istovremeno osigurava njihova zaštita i dugoročno očuvanje. Ovaj rad istražuje ciljeve i vrste projekata digitalnog objedinjavanja kroz prikaz IFLA-inih Smjernica za pokretanje projekta digitalnog objedinjavanja (2019.) i pratećih dokumenata. Poseban naglasak stavlja se na aktivnosti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u provedbi suradničkih nacionalnih i međunarodnih projekata digitalnog objedinjavanja knjižnične građe u posljednja dva desetljeća. Na kraju, hrvatski projekti analiziraju se prema kriterijima iz IFLA-inih Smjernica, uz prikaz ključnih izazova i postignuća.

Ključne riječi: *digitalno objedinjavanje, digitalizacija, zaštita, kulturna baština, hrvatske knjižnice*

Uvod

Digitalizacija građe u baštinskim ustanovama danas predstavlja razmjerno stabilan proces koji se provodi u skladu s vrstom i misijom ustanove, njezinim zbirkama i korisnicima, a prema načelima definiranim u relevantnim normativnim i stručnim dokumentima te u skladu s tehničkim normama, dostupnim obrazovnim materijalima i uputama za praktičnu provedbu projekata. Na to da se pojedini aspekti digitalizacije građe ipak mogu dodatno unaprijediti ukazuju IFLA-ine Smjernice za provedbu projekta digitalnog objedinjavanja – *Guidelines for Setting Up a Digital Unification Project* (IFLA, Digital Unification Working Group, 2019; dalje u tekstu: *Smjernice za digitalno objedinjavanje*, IFLA-ine *Smjernice*) kojima je IFLA ukazala na potrebu dodatne edukacije knjižničara u tom području. U kontekstu digitalizacije kulturne baštine, digitalno objedinjavanje predstavlja proces povezivanja podataka i digitalnog sadržaja (digitalnih jedinica građe, digitalnih zbirki) više suradničkih ustanova u novi digitalni proizvod ili uslugu. Prema IFLA-inim *Smjernicama* projekti digitalnog objedinjavanja (nacionalni i međunarodni, domenski ili višedomenski) imaju za cilj provedbu digitalizacije građe i/ili okupljanje već digitalizirane građe različitih zbirki i ustanova koja je tematski, povijesno ili na koji drugi način povezana (jezik, pismo, religija i dr.). Sam izraz *digitalno objedinjavanje* (engl. *digital unification*) nije dugo prisutan u stručnom nazivlju, ali je *okupljanje* ili *objedinjavanje* građe radi veće dostupnosti od samih početaka jedan od temeljnih ciljeva pokretanja i provedbe projekata digitalizacije u baštinskim ustanovama. Tako i IFLA-ine ranije Smjernice za digitalizaciju građe – *Guidelines for digitization projects* (IFLA, Preservation and Conservation Section, 2002) ističu *dostupnost* kao cilj digitalizacije građe, ali potiču i na diseminaciju digitalnih preslika provedbom *virtualnog ponovnog objedinjavanja* (engl. *virtual re-unification*) građe koja je povijesno razdvojena i dostupna u različitim ustanovama.

Jedan od najstarijih projekata digitalnog objedinjavanja započeo je još u devedesetim godinama prošlog stoljeća. Riječ je o međunarodnom projektu digitalizacije i transkripcije 88 verzija rukopisa *Canterbury Tales* Geoffreya Chaucera (15. st.) koji je do danas rezultirao brojnim digitalnim izdanjima objavljenim na različitim medijima – od CD-ROM-a do mobilne aplikacije.¹

¹ Opširnije: *Canterbury Tales Project*.

Projekti digitalnog objedinjavanja teže povezati građu koja je u povijesti razdvojena i čuva se u više ustanova i država (npr. hebrejski rukopisi ili građa na glagoljici), a ponekad uspijevaju spojiti jedno djelo čiji se dijelovi čuvaju u zbirkama različitih imatelja (npr. *Codex Sinaiticus* i *Kločev glagoljaš*). Svakako treba naglasiti da danas, nakon više od tri desetljeća provedbe digitalizacije kulturne baštine, bogati i raznoliki korpus digitalnog sadržaja omogućuje pokretanje novih suradničkih projekata digitalnog objedinjavanja kako bi se vrijednost građe povećala u sklopu nove tematske zbirke, ali to svakako nije prepreka provedbi i dodatne digitalizacije građe. Primjer za najopsežnije europsko objedinjavanje digitalno dostupne građe različitih ustanova svakako predstavlja portal digitalne kulturne baštine Europeana koji je uspostavljen agregiranjem metapodataka digitalne građe brojnih država. Europeana je od svoga osnutka 2008. godine i dodatno poticala digitalizaciju i tematsko okupljanje građe (npr. *Europeana Newspapers*, *Europeana Music Channel* i dr.). Kao rezultat projekata digitalnog objedinjavanja uspostavljaju se i nacionalne digitalne knjižnice, od kojih pojedine (npr. francuska *Gallica* ili njemačka digitalna knjižnica *Deutsche Digitalbibliothek*) obuhvat proširuju i na građu drugih baštinskih ustanova, a ne samo knjižnica.²

Ogledni primjer digitalnog objedinjavanja predstavlja višegodišnji međunarodni projekt *Patrimoines Partagés – Shared Knowledge* Nacionalne knjižnice Francuske (Bibliothèque nationale de France) koji je pokrenut 2017. godine. U projektu se uspostavljaju digitalne tematske zbirke francuske kulturne baštine i baštine drugih zemalja s kojima je Francuska bila povijesno povezana, a svojim nazivom *Zajednička baština* projekt izvrsno opisuje cilj, rezultat i korist projekata digitalnog objedinjavanja za dionike projekta i korisnike.

Smjernice za provedbu projekta digitalnog objedinjavanja

Prije pokretanja projekta digitalnog objedinjavanja svakako je korisno konzultirati spomenute IFLA-ine *Smjernice* koje je pripremila IFLA-ina Radna grupa za digitalno objedinjavanje – *IFLA Digital Unification*

² U navođenju projekata digitalnog objedinjavanja, IFLA-ine *Smjernice* ne ističu razliku između agregatora metapodataka i digitalnih knjižnica koje sadrže digitalne objekte, ali u fokus ipak stavljaju one međunarodne projekte objedinjavanja kojima je cilj digitalizacija i zaštita građe.

Working Group. Smjernice se oslanjaju na UNESCO-ov program Memory of the World i UNESCO-ove preporuke Recommendation concerning the Preservation of, and Access to, Documentary Heritage Including in Digital Form (UNESCO & Bokova, 2016) (dalje: Preporuke), koje ukazuju na potrebu aktivne zaštite svjetske dokumentarne baštine, ističući pritom upravo suradnju u digitalizaciji kao novi pristup u provedbi njezine zaštite. Preporuke ukazuju na važnost dijeljenja zajedničke baštine u digitalnom obliku i dodane vrijednosti objedinjenih zbirki. UNESCO ukazuje zemljama članicama na važnost ulaganja u digitalnu infrastrukturu, prilagodbu legislative, razvoj akademskih nastavnih planova i programa u području digitalnog očuvanja, prihvaćanje normi, ujednačavanje prakse i dr. U Preporukama se razmatra i tema razmjene digitalnih preslika zajedničke dokumentarne baštine među državama te članak 5.1 sadrži i svojevrsnu pouku za zemlje članice i ustanove ističući da “razmjena preslika ne utječe na vlasništvo izvornika” (UNESCO & Bokova, 2016).

Slijedeći stavove UNESCO-ovih *Preporuka*, IFLA u *Smjernicama o digitalnom objedinjavanju* potiče baštinske ustanove na provedbu suradničkih (nacionalnih i međunarodnih) projekata digitalnog objedinjavanja građe koja sadrži zajedničke povijesne, intelektualne, tematske ili estetske elemente te također naglašava zaštitu izvornika kao bitan dio takvih projekata. *Smjernice* donose konkretne i praktične upute za sadržajne, organizacijske, tehničke, financijske i pravne aspekte provedbe projekata digitalnog objedinjavanja. Dio tih uputa svakako proizlazi iz iskustava projekata digitalnog objedinjavanja koja su prikupljena kroz provedenu anketu ustanova te navedena u prilogu na samom kraju *Smjernica*.³ Riječ je o 19 međunarodnih projekata – studija slučaja koje su u *Smjernicama* svrstane u tri kategorije: a) digitalno rekonstruirani dokumenti ili zbirke, b) digitalno povezani dokumenti koji je izradila ista nacionalna, vjerska ili kulturna zajednica ili dokumenti izrađeni u istom mjestu, zemlji ili regiji, c) digitalizirani i okupljeni dokumenti koji su proizvedeni kao dio zajedničke povijesti više zemalja.⁴ IFLA-ina Radna grupa koristila je i sljedeće kriterije za analizu projekata digitalnog objedinjavanja: vrsta projekta (nacionalni

³ Primjeri projekata navedeni su i na mrežnoj stranici IFLA-ine Radne grupe za digitalno objedinjavanje. Digital Unification: Case Studies.

⁴ U tekstu IFLA-inih *Smjernica* dostupni su i dodatni kriteriji, ali se u studiji slučajeva navode samo ova tri.

ili međunarodni; domenski ili međudomenski), broj uključenih država, broj partnera, trajanje, pristup građi, vrste građe, vremenski obuhvat (građe), opseg projekta i dr. Ti su kriteriji poslužili i za analizu hrvatskih projekata o kojima će biti riječ u nastavku rada. Svakako valja naglasiti kako ove IFLA-ine *Smjernice* mogu poslužiti knjižničarima i kao putokaz ili svojevrsna *check lista* za provedbu različitih projekata digitalizacije, a ne samo projekata koji se bave digitalnim objedinjavanjem.

Pregled projekata digitalnog objedinjavanja knjižnične građe u Hrvatskoj

Od početaka provedbe digitalizacije građe u hrvatskim knjižnicama nakon 2000. godine, vidljiva je ujednačenost u primjeni kriterija odabira građe te modela provedbe projekata.⁵ Najčešće se digitalizira najvrjednija i najstarija građa knjižnica koja je izvan autorskog prava te provode projekti usmjereni izgradnji tematskih zbirki. U manjem se broju hrvatskih knjižnica provode projekti digitalizacije novije građe (najčešće suvremene lokalne periodike) i projekti sustavne digitalizacije knjižnične građe (engl. *mass digitisation*) koji su također najčešće usmjereni jednoj vrsti građe – periodici.⁶ Na odabir prioriteta i modela provedbe utjecali su i raspoloživi resursi za digitalizaciju (financijska sredstva, oprema, djelatnici, tehnička infrastruktura i sl.), stanje građe, povod za pokretanje projekta digitalizacije (izložba, obljetnica, predstavljanje novonabavljene građe, promocija zbirke i sl.), ali i dostupnost platforme za upravljanje digitalnom građom, diseminaciju i trajnu pohranu.⁷ Baštinske ustanove u Hrvatskoj odabir građe usklađuju i s *Odlukom o prioritetima za digitalizaciju kulturne baštine u sklopu projekta*

⁵ Podaci izneseni u tekstu temelje se na dokumentima Centra za razvoj Hrvatske digitalne knjižnice koji djeluje u Hrvatskom zavodu za knjižničarstvo NSK od 2015. godine. Za matičnost i razvoj digitalnih knjižnica i zbirki u Hrvatskoj nadležan je nacionalni matičar koji djeluje pri Centru. Od 2023. djelovanje digitalnih knjižnica i zbirki regulirano je Standardom za digitalne knjižnice (NN 103/2021) kojim se određuju minimalni uvjeti za izgradnju i razvoj digitalnih knjižnica, digitalnih zbirki i usluga u svim vrstama knjižnica te djelovanje Hrvatske digitalne knjižnice pri NSK.

⁶ Sustavnoj digitalizaciji građe u krovnim baštinskim ustanovama doprinijela je nabava opreme u projektu e-Kulture Ministarstva kulture i medija.

⁷ Dio knjižnica nema vlastiti sustav za upravljanje digitalnom građom, već koristi platformu vanjskog suradnika, a nekoliko manjih knjižnica digitaliziranu građu objavljuje na mrežnoj stranici.

eKultura Ministarstva kulture i medija iz 2023. godine (Ministarstvo kulture i medija, 2023). U Odluci se preporuke za digitalno objedinjavanje mogu posredno iščitati iz obrazloženja u kojem stoji da se digitalizacijom kulturne baštine otvaraju veće mogućnosti za međusektorsko povezivanje i za prevladavanje lokalnih i područnih granica (Ministarstvo kulture i medija, 2023). Digitalno objedinjavanje na nacionalnoj razini formalno podupire i Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/2019, 98/2019, 114/2022, 36/2024), prema kojem se sva digitalna knjižnična građa okuplja i diseminira u Hrvatskoj digitalnoj knjižnici NSK.⁸

U IFLA-inim *Smjernicama za digitalno objedinjavanje* naveden je primjer hrvatskog projekta digitalnog objedinjavanja *Hrvatska glagoljica* koji je proveden u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (dalje: NSK). To je bio poticaj za sagledavanje ostalih suradničkih projekata digitalizacije u hrvatskim knjižnicama koji se mogu smatrati projektima digitalnog objedinjavanja. Za potrebe ovog rada donosi se pregled samo onih projekata digitalnog objedinjavanja u kojima je sudjelovala NSK.⁹

Nakon prvog projekta digitalizacije kulturne baštine u Hrvatskoj, koji je davne 1992. provela NSK,¹⁰ prošlo je gotovo jedno desetljeće do sljedećeg digitalizacijskog projekta – *Pilot-projekta digitalizacije građe NSK* 2001. godine. Odlučnost za uvođenje digitalizacije kao nove djelatnosti NSK vidljiva je i iz njezina sudjelovanja u nekoliko međunarodnih projekata digitalnog objedinjavanja građe koji su pokrenuti već sljedeće godine. NSK je 2002. godine aktivno sudjelovala u projektu izgradnje *Međunarodne dječje digitalne knjižnice (International Children's Digital Library – ICDL)* Kongresne knjižnice (Library of Congress, Washington), koja je uspostavljena s ciljem objedinjenog pristupa knjigama za djecu iz cijeloga svijeta. U sklopu projekta su u NSK digitalizirane stare slikovnice, a dobivena su i dopuštenja za digitalizaciju i objavu knjiga nekoliko

⁸ NSK je zadužena i za digitalni obvezni primjerak, koji od 2024. obuhvaća i digitalne preslike knjižnične građe, a prema Pravilniku o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 27/2023) zadužena je i za trajnu pohranu digitalne građe knjižnica.

⁹ U hrvatskim baštinskim ustanovama provedeni su i drugi nacionalni i međunarodni projekti digitalnog objedinjavanja koji ovdje nisu navedeni.

¹⁰ Riječ je o projektu *Rat u Hrvatskoj* koji je proveden 1992. s ciljem digitalizacije novinskih članaka iz razdoblja 1991. do 1993. godine.

suvremenih hrvatskih autora.¹¹ U 2003. godini Zbirka rukopisa i starih knjiga NSK sudjelovala je u projektu *Digitalizirana Biblioteka Zriniana* mađarske Nacionalne knjižnice koji je imao za cilj digitalno objedinjavanje zbirke knjiga i rukopisa obitelji Zrinski iz fondova u Hrvatskoj i Mađarskoj.¹²

Uz navedene, NSK se 2002. godine uključila kao suradnik i u projekt *Zaštita, digitalizacija i popularizacija ostavštine Silvija Strahimira Kranjčevića* (2002. – 2003.) koji predstavlja prvi međunarodni projekt digitalnog objedinjavanja građe koji su pokrenule hrvatske ustanove. Projekt je imao za cilj digitalno objediniti Kranjčevićeva djela i arhivsko gradivo koji se čuvaju u ustanovama u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Pokrenuo ga je dr. sc. Daniel Mišćin, a u njemu je sudjelovalo pet ustanova iz Hrvatske i Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine. Rezultat projekta je portal s digitalno objedinjenom građom koji je i danas dostupan javnosti.¹³ Veću dostupnost rezultata projekta zasigurno bi donijelo osuvremenjivanje portala te opširniji metapodaci građe.

Silvije Strahimir Kranjčević

*T' prosti'o se je izlahaunvi'e tako
Cijeloj ljudskiva obrveni lek
A blablim nobilom zadnje što je make
Napisao je u led - župitnik! - -
- Praminje snijeg i pokriva čurao*

- Ostavština
- Životopis
- Download
- Bibliografija
- Pretraživanje

Vrlo smo ponosni što vam možemo predstaviti prvu sustavne web-stranice o jednom hrvatskom velikanu. Ciniimo to koristeći se najboljim odlikama novih tehnologija koje doista otvaraju mogućnost da se Kranjčevićev život sagleda s novom kvalitetom koja se očituje na više razina i zahvaca cjelokupni opseg multimedije.

Tako sada Silviju možemo prići još korak bliže: citajući njegove stihove iz rukopisa, slušajući glasovite dijelove ostavštine u izvedbi vrhunskih dramskih umjetnika, gledajući brojne video zapise vezane za njegov život i rad, pratiti onodobne tiskovine koje se o Silviju pisale, i citati stručne komentare relevantnih komentatora Kranjčevićevih djela, razasutih u mnoštvu članaka o Silviju, koji su predstavljeni u dosad nasustavnoj bibliografiji.

Primijenjujuci ideju prema kojoj se život jednog covjeka može doista razumjeti u suzvcucju sa životima njegovih najbližih, predstavljamo ostavštinu obitelji Kranjčević kroz koju se očituje kako su Silvija vidjele oci koje su ga najviše voljele: to je možda najvidljivije u pismima Silvijeve supruge Ele, čiju ostavštinu u ovom opsegu po prvi put iznosimo na svjetlo dana.

• O projektu

Slika 1. Portal Silvije Strahimir Kranjčević

¹¹ Građa je dostupna i putem portala *Digitalne zbirke NSK*.

¹² Projekt je dio šireg projekta *Bibliotheca Eruditionis*.

¹³ Opširnije: *Silvije Strahimir Kranjčević*.

U 2005. godini NSK je pokrenula višegodišnji međunarodni projekt digitalnog objedinjavanja *Digitalizacija rukopisne građe u inozemnim ustanovama* (2005. – 2016.). Cilj projekta koji se provodio u Zbirci rukopisa i starih knjiga NSK bila je nabava, okupljanje i objava digitalnih preslika najstarije i najvrjednije hrvatske rukopisne građe pohranjene u inozemnim ustanovama radi lakše dostupnosti građe istraživačima i javnosti.¹⁴ U projektu je nabavljeno 17 digitalnih preslika iznimno vrijednih rukopisa kao što je primjerice *Hrvojev misal* (15. st.) iz Muzeja Topkapi Saraja (Topkapi Sarayı Müzesi, Istanbul). Za većinu digitalnih preslika rukopisa NSK je naknadno dobila i dopuštenja za objavu na platformama Digitalne zbirke NSK i/ili Glagoljica.hr, dok je manji dio preslika dostupan korisnicima u prostoru NSK. U projektu je ostvareno i jedno digitalno objedinjavanje na razini jedinice građe jer su digitalizacijom povezana dva, povijesno razdvojena, dijela rukopisa *Kločev glagoljaš* (11. st.) koji se čuvaju u Italiji u Općinskoj knjižnici Trento (Biblioteca comunale di Trento) i u Austriji u Knjižnici Državnog muzeja Tirola Ferdinandeum, Austrija (Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum, Innsbruck). Od 2016. projekt je nastavljen sporadično i u manjem opsegu radi financijskih i pravnih izazova, ali se u 2025. planira nabava novih digitalnih preslika i rješavanje pitanja dostupnosti dijela preslika koje su ograničeno dostupne.

Projekt digitalizacije starih hrvatskih novina pokrenut je 2004. godine radi zaštite i dostupnosti te fizički iznimno ugrožene građe, a izgradnja zajedničkog tematskog portala za digitaliziranu periodiku NSK i drugih ustanova ostvarena je 2009. godine.¹⁵ U razdoblju do 2017. proveden je niz manjih projekata s aktivnostima koje prikazuju kompleksnost provedbe projekata digitalnog objedinjavanja periodike – od prikupljanja podataka o stanju novina u hrvatskim baštinskim ustanovama, preko analize njihove cjelovitosti do razine stranice, pregleda mikrofilmiranih naslova, usporedbe kvalitete građe tijekom pripreme idealnog primjerka do same provedbe digitalizacije, obrade preslika i OCR-a, izgradnje sustava za upravljanje digitalnim preslikama novina, izrade metapodataka na razini sveščića, izgradnje portala, edukacije i u konačnici zaštite izvornika

¹⁴ Opširnije: *Digitalne zbirke NSK. Digitalizacija hrvatske rukopisne građe u inozemnim ustanovama.*

¹⁵ Opširnije: *Digitalizirane novine i časopisi.*

te niza drugih poslova usklađivanja i dogovora među ustanovama.¹⁶ U projektu je sudjelovalo petnaest hrvatskih ustanova (šest knjižnica, pet muzeja, tri instituta i jedan arhiv), a međunarodna suradnja ostvarena je u razmjeni preslika i sudjelovanjem NSK u projektu *Europeana Newspapers*. Održivost Portala ugrozila je zastarjela tehnologija korištene platforme te se portal prestao razvijati 2017. godine.¹⁷ Projekt digitalizacije i digitalnog objedinjavanja periodike nastavljen je 2024., a provodi ga NSK u suradnji i uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija. U fokusu projekta i dalje je zaštita i digitalizacija i objedinjavanje novina na razini zbirke, pojedinih naslova, pa i sveščića, a preostaje uspostaviti novi nacionalni portal starih novina i časopisa.¹⁸

Temelj za suradnički projekt *Virtualne izložbe NSK* postavljen je u NSK 2012., kad je izrađena virtualna izložba o hrvatskom znanstveniku Ruđeru Boškoviću, čija su djela restaurirana, digitalizirana i kontekstualizirana dodatnim sadržajima (biografija, portreti, rukopisi, članci i dr.).¹⁹ U 2014. godini na istoj su platformi izrađene izložbe *Antun Gustav Matoš i 1914. – svakodnevnica I. svjetskog rata*. Projektu su potom pristupile i druge baštinske ustanove. U izradu izložbi uključilo se ukupno 20 baštinskih ustanova čije se virtualne izložbe bave različitim temama (npr. *osobe, ustanove, povijesni događaji, mjesta* i dr.), a jedna je izložba izrađena kroz međunarodnu suradnju. Zahvaljujući natječaju *Baština na mreži* (2018. – 2022.), šest je nagrađenih ustanova dobilo mogućnost besplatne digitalizacije građe u NSK za potrebe objedinjavanja u virtualnoj izložbi. Zastarijevanje platforme i nemogućnost trajne pohrane virtualnih izložbi nametnulo je pitanje održivosti projekta te se razmatraju mogućnosti

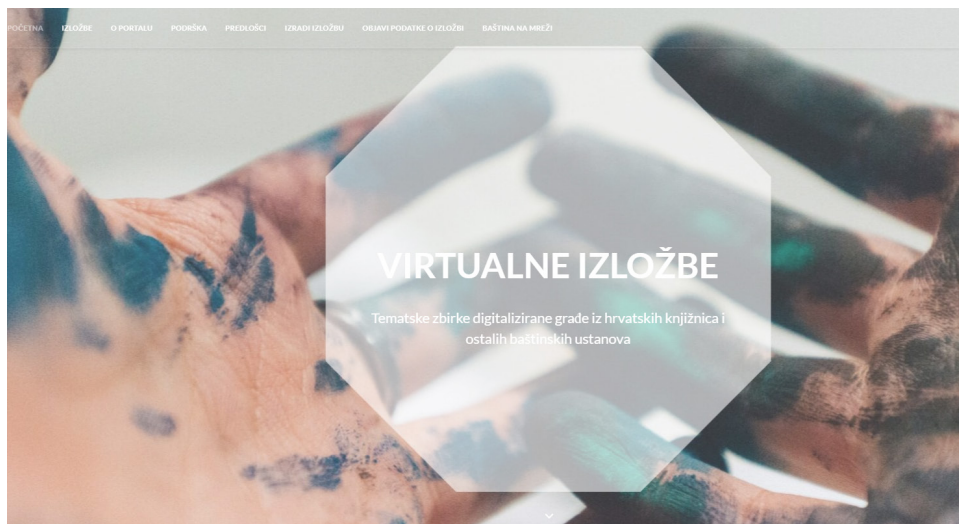
¹⁶ Provedba projekta digitalizacije časopisa pokazala se manje složenom prvenstveno radi boljeg stanja građe i manjih formata.

¹⁷ Iako se prestao razvijati, sustav digitaliziranih novina i časopisa (DNC) postavio je temelj u definiranju modela digitalizacije starih novina i časopisa, u izgradnji prvoga sustava digitalne knjižnice serijskih publikacija u Hrvatskoj, u provedbi postupka OCR-a i analitičkoj obradi digitaliziranih časopisa te međunarodnoj razmjeni metapodataka.

¹⁸ Treba spomenuti i pokušaj provedbe međunarodnog projekta digitalnog objedinjavanja iz 2011. koji se odnosi na periodiku. Nacionalne knjižnice Slovenije, Hrvatske i Srbije te Mediacentar Sarajevo (tada INFOBIRO Mediacentar) izradile su 2011. godine prijedlog projekta *101 day of year 1914 – virtual exhibition on Sarajevo assassination* za natječaj zaklade European Cultural Foundation, ali projekt nije odobren.

¹⁹ Opširnije: *Virtualna zbirka djela Ruđera Boškovića*.

promjene platforme ili uvođenja novih digitalnih ili analognih oblika kojim bi se sadržaj virtualnih izložbi sačuvao.

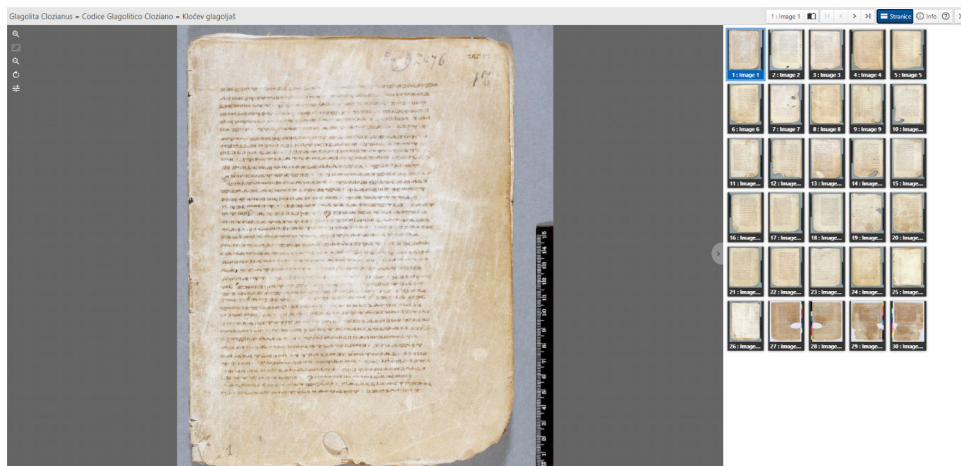

Slika 2. Portal virtualnih izložbi NSK i drugih ustanova

Objedinjavanje podataka digitalizirane građe provodi projekt Znameniti.hr. Kriterij za digitalno objedinjavanje na tematskom portalu predstavljaju *osobe* – velikani hrvatske kulture, znanosti, umjetnosti i javnog života – te njihova djela. Projekt su 2016. godine pokrenule Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba i Državni arhiv u Varaždinu, a trenutačno okuplja 14 baštinskih i znanstvenih ustanova. Portal Znameniti.hr temelji se na agregiranju metapodataka građe iz ustanova koje koriste istu platformu za upravljanje digitalnom građom (Indigo) te na sadržaju kojem doprinose ostali suradnici. Razvoju portala doprinijelo je i obogaćivanje metapodataka autora podacima iz mrežnih izvora Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, a održivosti portala u budućnosti mogu pridonijeti aktivnosti na povećanju opsega agregiranja i novim načinima diseminacije.

Najveći projekt digitalnog objedinjavanja koji je pokrenula NSK svakako je projekt *Hrvatska glagoljica* koji je započeo 2017. godine. Odabir *pisma* kao kriterija digitalnog objedinjavanja usko je povezan uz povijest uporabe glagoljskog pisma u Hrvatskoj te činjenicu da su povijesne okolnosti utjecale na raspršenost građe na glagoljici po brojnim ustanovama u svijetu. Ovaj

međunarodni projekt okupio je 26 ustanova i udruga (od čega 12 stranih) koje su digitalizirale svoju građu ili dale dopuštenje za digitalizaciju u NSK te 29 znanstvenika koji su dopustili javnu objavu svojih radova o glagoljici (više od 500 suvremenih članaka). Rješavanje pravnih pitanja svakako je bilo osobito zahtjevan dio ovog projekta. U projektu je uspostavljen tematski portal Glagoljica.hr koji je dio sustava digitalne knjižnice NSK, razvijao se preglednik transliterirane građe, provodilo se istraživanje vodenih znakova glagoljske građe te radilo na uključivanju u projekt glagoljskih natpisa (epigrafskih spomenika). Projekt digitalnog objedinjavanja građe na glagoljici tehnički je i organizacijski zahtjevan, ali nastavlja se i dalje kroz suradnju s domaćim i inozemnim ustanovama, udrugama i istraživačima. Razmatraju se i novi načini agregiranja metapodataka građe digitalizirane u drugim digitalizacijskim projektima te metapodataka analogne građe kojoj je tema glagoljsko pismo.

Slika 1 Digitalno objedinjen rukopis Kločev glagoljaš (11. st.) na portalu Glagoljica.hr

NSK je provela i niz projekata na identificiranju i digitalnom objedinjavanju zbirke hrvatskih inkunabula *Incunabula Croatica*. U projektu *Hrvatski prvotisci: popis i opis prvotisaka u hrvatskim svjetovnim i crkvenim ustanovama* (2009. – 2023.) prikupljani su podaci o svim inkunabulama u hrvatskim ustanovama, a digitalizacija građe obuhvatila je one inkunabule koje se smatraju dijelom Zbirke Croatica. Digitalizacije se provodila u *Redovnom programu digitalizacije građe NSK* (2004. –) i u projektima *Incunabula Croatica: digitalizacija prvotisaka iz fonda Nacionalne*

i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (2011.), Cjelovita zbirka hrvatskih inkunabula – izgradnja suradnog tematskog portala Incunabula Croatica (2018. – 2019.), Prošlost i sadašnjost Krke, Hrvatska glagoljica te kroz nabavu digitalnih preslika iz inozemnih ustanova.²⁰

Svakako treba spomenuti i dva projekta digitalnog objedinjavanja koji su pokrenuti 2022. godine – *Pisati slobodno: istraživački portal o cenzuri periodike* i *Kultura voli prirodu: baština hrvatskih rijeka* – koji se temelje na tematskom digitalnom objedinjavanju građe iz arhiva, knjižnica i muzeja. Projekt *Pisati slobodno* okuplja cenzurirane i necenzurirane primjerke novina iz različitih ustanova te pripadajuće arhivsko gradivo, a projekt *Kultura voli prirodu* povezuje raznovrsnu građu o hrvatskim rijekama. Dodana vrijednost projekata i uspostavljenih tematskih portala je primjena novog modela opisa definiranog *Pravilnikom za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima* (KAM) koji je objavljen 2021. godine upravo s ciljem standardizacije obrade i povezivanja podataka o građi u baštinskim ustanovama na nacionalnoj razini. Planira se daljnji nastavak projekata.

Prikaz i analiza hrvatskih suradničkih projekata (Prilog 1) ukazuju na to da su i hrvatske baštinske ustanove rano prepoznale vrijednosti okupljanja građe digitalizacijom uz koje se provodi ili (neizravno) postiže zaštita izvornika i građe nove usluge (tematski portali određene vrste građe ili teme, virtualne izložbe, agregator). Analizirani projekti NSK ulaze u sve tri kategorije projekata koje navode *Smjernice za digitalno objedinjavanje*. Prosječan broj partnera u hrvatskim projektima (11,5) veći je od prosječnog broja partnera (6) u projektima analiziranim IFLA-inim *Smjernicama*, što se može protumačiti činjenicom da je kod većine prikazanih hrvatskih projekata riječ o višegodišnjim projektima. Dugovječnost projekata zahtijeva ulaganja u organizaciju i infrastrukturu uspostavljenih proizvoda zbog čega je održivost ključni izazov prikazanih projekata. Na bolju diseminaciju rezultata projekata svakako bi utjecalo veće ulaganje u infrastrukturu posebno kroz izradu i/ili doradu tematskih portala.

²⁰ Bez obzira na njihov značaj, ovaj niz projekata nije uvršten u dodatnu analizu budući da nije bilo moguće prikupiti cjelovite podatke.

Zaključak

Projekti digitalnog objedinjavanja igraju važnu ulogu u očuvanju i dostupnosti kulturne baštine te pridonose razvoju novih digitalnih alata i usluga koji omogućuju dublje razumijevanje i interpretaciju građe. Bez obzira na to što se suradnički projekti digitalizacije u početku formalno nisu nazivali projektima “digitalnog objedinjavanja”, vidljivo je da su knjižnice i druge baštinske ustanove od samih početaka provedbe digitalizacije građe bile svjesne važnosti suradnje u digitalnom okupljanju tematski povezane i/ili povijesno razdvojene građe. IFLA-ine *Smjernice za digitalno objedinjavanje* samo se na jednom mjestu osvrću na povijesne okolnosti koje su dovele do razdvajanje kulturne baštine (kolonijalna prošlost, ratovi, trgovački putovi i sl.), ali ih je važno sagledati u širem kontekstu aktualnih rasprava o povratu otuđene kulturne baštine (restitucije). Iako digitalno objedinjavanje ne može zamijeniti fizički povrat građe, ono može igrati važnu ulogu u dokumentiranju, povezivanju i dostupnosti razdvojene baštine. Projekti digitalnog objedinjavanja mogu pridonijeti jačanju suradnje među baštinskim ustanovama, omogućiti izradu novih digitalnih proizvoda koji rekonstruiraju cjelovitost zbirke te potaknuti daljnji dijalog.

Uspoređujući hrvatske projekte sa “školskim primjerima” projekata digitalnog objedinjavanja iz IFLA-inih *Smjernica*, dijelu prikazanih projekata nedostaje šira međunarodna komponenta, što može biti poticaj za daljnji razvoj i povezivanje s međunarodnim inicijativama.

Ako sagledamo i potrebu za cjelovitim nacionalnim objedinjavanjem digitalne knjižnične građe u Hrvatskoj, jedan od ključnih izazova ostaje nedovoljno ulaganje u razvoj interoperabilnih lokalnih sustava za upravljanje digitalnom građom u knjižnicama koje provode digitalizacijske projekte. To usporava procese digitalnog objedinjavanja i izgradnju Hrvatske digitalne knjižnice. Ipak, predstavljeni projekti i portali NSK, kao i kontinuirani razvoj digitalnih zbirke u knjižnicama, ukazuju na postupni napredak prema nužnoj interoperabilnosti, koja je temelj za digitalno objedinjavanje. Time se stvaraju bolji preduvjeti i za buduće uključivanje u međunarodne projekte digitalnog objedinjavanja, čime bi se dodatno unaprijedila dostupnost i vidljivost hrvatske kulturne baštine u globalnom kontekstu.

Literatura

- Bibliotheca Eruditionis*. <http://www.eruditionis.hu> (3. 11. 2024).
- Canterbury Tales Project*. <https://www.canterburytalesproject.org/> (3. 11. 2024).
- Codex Sinaiticus*. <https://www.codexsinaiticus.org/en/> (3. 11. 2024).
- Digital Unification: Case Studies*. <https://www.ifla.org/publications/digital-unification-case-studies/> (3. 11. 2024).
- Digitalizirane novine i časopisi*. <http://dnc.nsk.hr/> (3. 11. 2024).
- Digitalne zbirke NSK. Digitalizacija hrvatske rukopisne građe u inozemnim ustanovama*. <https://digitalna.nsk.hr/?pc=i&id=553508> (3. 11. 2024).
- Digitalne zbirke NSK*. <https://digitalna.nsk.hr/?pc=i&id=549246> (3. 11. 2024).
- IFLA, Digital Unification Working Group. (2019). *Guidelines for setting up a digital unification project*. Den Haag: IFLA. https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/cultural-heritage/documents/digital_unification_guidelines.pdf (3. 11. 2024).
- IFLA, Preservation and Conservation Section. (2002). *Guidelines for digitization projects: for collections and holdings in the public domain, particularly those held by libraries and archives*. Den Haag: IFLA. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/preservation-and-conservation/publications/digitization-projects-guidelines.pdf> (3. 11. 2024).
- Incunabula Croatica*. <https://digitalna.nsk.hr/?pc=i&id=549269> (3. 11. 2024).
- International Children's Digital Library (ICDL)*. <http://www.icdlbooks.org> (3. 11. 2024).
- Kločev glagoljaš*. <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=19268> (3. 11. 2024).
- Kultura voli prirodu: baština hrvatskih rijeka*. <https://digitalna.nsk.hr/kulturavoliprirodu> (3. 11. 2024).
- Ministarstvo kulture i medija. (2023). Odluka o prioritetima za digitalizaciju kulturne baštine u sklopu projekta eKultura: "Digitalizacija kulturne baštine". <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Odluke/MKM/Odluka%20o%20prioritetima%20za%20eKultura%20digitalizaciju%20web.pdf> (3. 11. 2024).
- Patrimoines Partagés*. <https://www.bnf.fr/fr/patrimoines-partages-0> (3. 11. 2024).
- Pisati slobodno: istraživački portal o cenzuri periodike*. <https://digitalna.nsk.hr/pisatislobodno/> (3. 11. 2024).
- Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*. <https://www.kam.hr/> (3. 11. 2024).
- Silvije Strahimir Kranjčević*. <http://www.sskranjcevic.hr/> (3. 11. 2024).

UNESCO, Bokova, I. G. (2016). *Recommendation concerning the preservation of, and access to, documentary heritage including in digital form*. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244675.page=5> (3. 11. 2024).

Virtualna zbirka djela Ruđera Boškovića. <https://virtualna.nsk.hr/boskovic/> (3. 11. 2024).

Digital unification projects in Croatian libraries and other heritage institutions: a review

Sofija Klarin Zadavec

National and University Library in Zagreb, Zagreb, Croatia

sklarin@nsk.hr

Summary

Digital unification of cultural heritage refers to the process of digitizing and/or aggregating already digitized materials that are thematically, historically, or otherwise connected but preserved in different collections and institutions. Through digital unification, cultural heritage collections become more accessible and valuable while ensuring their protection and long-term preservation. This paper explores the goals and types of digital unification projects according to the IFLA Guidelines for Setting Up a Digital Unification Project (2019) and the documents on which they are based. Special emphasis is placed on the activities of the National and University Library in Zagreb in initiating and implementing collaborative national and international projects of digital unification of library materials over the past two decades. Finally, Croatian projects are analyzed according to the criteria outlined in the IFLA Guidelines, highlighting key challenges and achievements.

Keywords: *digital unification, digitization, preservation, cultural heritage, Croatian libraries*

Prilog 1 – Podaci o hrvatskim projektima objedinjavanja²¹

Broj projekta	1
Naziv projekta	Digitalizacija hrvatske rukopisne građe u inozemnim ustanovama
Mrežna stranica	https://digitalna.nsk.hr/?pc=i&id=553508
Opis	Cilj projekta bila je nabava digitalnih preslika rukopisne baštine koja pripada zbirci Croatica, a čuva se u ustanovama izvan Republike Hrvatske. U projektu je nabavljeno 17 rukopisa, od čega 14 na glagoljici.
Vrsta (nacionalni, međunarodni)	Međunarodni projekt
Broj država	10
Vrsta prema Smjernicama – a), b) ili c)	a) digitalno rekonstruirana zbirka i jedan dokument (Kločev glagoljaš) b) digitalno povezani dokumenti koji je izradila ista nacionalna, vjerska ili kulturna zajednica
Vrsta (domenski, međudomenski)	Međudomenski projekt (javne i privatne knjižnice, muzeji, znanstvene ustanove, udruge)
Broj partnera	13
Podaci o partnerima	https://digitalna.nsk.hr/?pc=i&id=553508
Prošireni opis	Nije dostupno
Trajanje	2005. – 2016.
Pristup građi	Metapodaci i građa u sustavu; nekoliko jedinica dostupno u partnerskim ustanovama. Metapodaci dostupni pod licencijom CC0; nije moguće preuzimanje datoteka građe.
Vrste građe	Rukopisi,
Vrste formata	TIFF, JPEG
Obuhvat (razdoblje)	1001. – 21. st.
Opseg projekta	17 rukopisa
Podaci prikupljeni:	3. 11. 2024.

²¹ Pregledom nisu obuhvaćeni svi projekti digitalnog objedinjavanja u hrvatskim baštinskim i znanstvenim ustanovama, već samo oni u kojima je sudjelovala NSK.

Broj projekta	2
Naziv projekta	Silvije Strahimir Kranjčević
Pristup	http://www.sskranjcevic.hr/
Opis	Digitalno objedinjena ostavština književnika Silvija Strahimira Kranjčevića provedbom istraživanja, digitalizacije građe i objavom na mrežnoj stranici.
Vrsta (nacionalni, međunarodni)	Međunarodni projekt
Broj država	2
Vrsta prema Smjernicama – a), b) ili c)	a) digitalno rekonstruirana zbirka c) digitalizirani i okupljeni dokumenti koji su proizvedeni kao dio zajedničke povijesti više zemalja.
Vrsta (domenski, međudomenski)	Međudomenski projekt (knjižnice, arhivi, muzeji, znanstvene ustanove)
Broj partnera	7 ustanova; 34 suradnika
Podaci o partnerima	http://www.sskranjcevic.hr/oProjektu_kranjcevic.HTML
Prošireni opis	http://www.sskranjcevic.hr/oProjektu_kranjcevic.HTML
Trajanje	2002. (završen)
Pristup građi	Metapodaci
Vrste građe	Tekst, slika, video (više nije dostupan)
Vrste formata	JPEG, text
Obuhvat (razdoblje)	1865. – 1983.
Opseg projekta	nepoznat
Podaci prikupljeni:	3. 11. 2024.

Broj projekta	3
Naziv projekta	Hrvatska glagoljica; Glagoljica.hr
Mrežna stranica	Glagoljica.hr https://glagoljica.hr/
Opis	Cilj je projekta Hrvatska glagoljica objediniti digitaliziranu građu na glagoljskom pismu koja se čuva u različitim hrvatskim i inozemnim ustanovama te građu kojoj je tema glagoljica.
Vrsta (nacionalni, međunarodni)	Međunarodni projekt
Broj država	13
Vrsta prema Smjernicama – a), b) ili c)	a) digitalno rekonstruirana zbirka b) digitalno povezani dokumenti koji je izradila ista nacionalna, vjerska ili kulturna zajednica
Vrsta (domenski, međudomenski)	Međudomenski projekt (javne i privatne knjižnice, muzeji, znanstvene ustanove, udruge)
Broj partnera	26 ustanova i udruga, 29 suradnika (autora)
Podaci o partnerima	https://glagoljica.hr/?suradnici=l
Prošireni opis	O projektu: https://glagoljica.hr/?oprojektu=l O portalu: https://glagoljica.hr/?oportalu=l
Trajanje	2017. –
Pristup građi	Metapodaci i građa u sustavu; nekoliko jedinica dostupno u partnerskim ustanovama. Metapodaci dostupni pod licencijom CC0; nije moguće preuzimanje datoteka građe.
Vrste građe	Rukopisi, knjige, vizualna građa, note, natpisi (epigrafija), vodeni znak, članci i dr.
Vrste formata	TIFF, JPEG, MP3
Obuhvat (razdoblje)	1001. – 2024.
Opseg projekta	775 jedinica građe
Podaci prikupljeni:	3. 11. 2024.

Broj projekta	4
Naziv projekta	Digitalizirane novine i časopisi (obuhvaća niz projekata različitih naziva)
Mrežna stranica	Digitalizirane novine i časopisi http://dnc.nsk.hr/ Stare hrvatske novine http://dnc.nsk.hr/Newspapers/Default.aspx Stari hrvatski časopisi http://dnc.nsk.hr/Journals/Default.aspx
Opis	Portal digitaliziranih starih hrvatskih novina i časopisa sadrži izbor digitaliziranih novina i časopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i suradnika na portalu. Cilj je Portala učiniti sadržaj hrvatskih novina i časopisa što dostupnijim kulturnoj i znanstvenoj javnosti te ih zaštititi i očuvati kao kulturno i znanstveno nasljeđe.
Vrsta (nacionalni, međunarodni)	Nacionalni projekt s međunarodnom suradnjom
Broj država	3
Vrsta prema Smjernicama – a), b) ili c)	b) digitalno povezani dokumenti koji je izradila ista nacionalna, vjerska ili kulturna zajednica c) digitalizirani i okupljeni dokumenti koji su proizvedeni kao dio zajedničke povijesti više zemalja (nekoliko naslova iz Bosne i Hercegovine i Srbije)
Vrsta (domenski, međudomenski)	Međudomenski projekt (javne i privatne knjižnice, muzeji, znanstvene ustanove, udruge)
Broj partnera	15 (6 knjižnica, 5 muzeja, 3 instituta, 1 arhiv)
Podaci o partnerima	Novine: http://dnc.nsk.hr/Newspapers/Cooperants.aspx Časopisi: http://dnc.nsk.hr/Journals/Cooperants.aspx
Prošireni opis	O portalu novina: http://dnc.nsk.hr/Newspapers/AboutProject.aspx O portalu časopisa: http://dnc.nsk.hr/Journals/AboutProject.aspx
Trajanje	2008. – 2017.; 2024. –
Pristup građi	Metapodaci i građa u sustavu. Metapodaci dostupni pod licencijom CC0; nije moguće preuzimanje datoteka građe.
Vrste građe	Novine i časopisi
Formati	TIFF, JPEG, PDF
Obuhvat (razdoblje)	1789. – 20. st.
Opseg projekta	Novine: 191.100 stranica digitaliziranih novina (9. 8. 2017.) Časopisi: 75.476 stranica digitaliziranih časopisa (13. 10. 2016.)
Podaci prikupljeni:	3. 11. 2024. (nisu uključeni podaci o digitaliziranoj građi iz razdoblja od 2017. do 2024.)

Broj projekta	5
Naziv projekta	Virtualne izložbe
Mrežna stranica	https://virtualna.nsk.hr/
Opis	Portal Virtualne izložbe ima za cilj predstaviti i unaprijediti korištenje digitalne građe kroz izgradnju mreže virtualnih izložbi. Ustanove, organizacije i udruge digitaliziraju i okupljaju digitalni sadržaj, kontekstualiziraju ga i zajednički predstavljaju dajući mu novu vrijednost u obliku virtualne izložbe kao novog kulturnog i obrazovnog proizvoda.
Vrsta (nacionalni, međunarodni)	Nacionalni + jedna izložba s međunarodnom suradnjom (Jezik sveti mojih djedova – Bugari)
Broj država	1
Vrsta prema Smjernicama – a), b) ili c)	b) digitalno povezani dokumenti koji je izradila ista nacionalna, vjerska ili kulturna zajednica c) digitalizirani i okupljeni dokumenti koji su proizvedeni kao dio zajedničke povijesti više zemalja (1 izložba)
Vrsta (domenski, međudomenski)	Međudomenski projekt
Broj partnera	20
Podaci o partnerima	https://virtualna.nsk.hr/#izlozbe
Prošireni opis	https://virtualna.nsk.hr/#oprojektu https://virtualna.nsk.hr/bastina-na-mrezi/
Trajanje	2012. – (traje)
Pristup građi	Portal Virtualne izložbe NSK s metapodacima virtualnih izložbi koje su izrađene na platformi NSK i na drugim platformama; jedinice građe uglavnom dostupne u partnerskim ustanovama. Metapodaci dostupni pod licencijom CC0; nije moguće preuzimanje datoteka građe.
Vrste građe	Rukopisi, knjige, serijske publikacije, vizualna građa, note, članci, arhivska građa, muzejski predmeti i dr.
Formati	TIFF, JPEG, PDF, MP3, MP4
Obuhvat građe (razdoblje)	1001. – 2024.
Opseg projekta	54 izložbe
Podaci prikupljeni:	3. 11. 2024.

Broj projekta	6
Naziv projekta	Znameniti.hr
Mrežna stranica	https://znameniti.hr/
Opis	Portal Znameniti.hr digitalno okuplja (agregira) i omogućuje objedinjeno pretraživanje metapodataka digitalne građe hrvatskih kulturnih, umjetničkih i znanstvenih ustanova čiji su autori znamenite osobe iz kulturnog i znanstvenog života. Svrha je projekta omogućiti veću dostupnost i korištenje nekomercijalnih znanstvenih, kulturnih i umjetničkih digitalnih sadržaja istraživačima i široj javnosti.
Vrsta (nacionalni, međunarodni)	Nacionalni projekt
Broj država	1
Vrsta prema Smjernicama – a), b) ili c)	b) digitalno povezani dokumenti koji je izradila ista nacionalna, vjerska ili kulturna zajednica
Vrsta (domenski, međudomenski)	Međudomenski projekt
Broj partnera	14
Podaci o partnerima	https://znameniti.hr/?ct=&key=about-project https://znameniti.hr/?pc=l&filter=10017&c=y
Prošireni opis	https://znameniti.hr/?pr=l&filter=10085
Trajanje	2016. – (traje)
Pristup građi	Metapodaci agregirani u sustav; jedinice građe dostupne u partnerskim ustanovama. Metapodaci dostupni pod licencijom CC0; nije moguće preuzimanje datoteka građe.
Vrste građe	Rukopisi, knjige, vizualna građa, note, članci i dr.
Formati	-
Obuhvat (razdoblje)	19. – 21. st.
Opseg projekta	73 znamenite osobe i obitelji; 11.903 zapisa digitalizirane građe
Podaci prikupljeni:	3. 11. 2024.

Broj projekta	7
Naziv projekta	Pisati slobodno: istraživački portal o cenzuri periodike
Mrežna stranica	https://digitalna.nsk.hr/pisatislobodno/
Opis	Pisati slobodno – tematski portal o cenzuri periodike krajem 19. i početkom 20. stoljeća u Hrvatskoj zajednički je projekt Nacionalne sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Hrvatskoga državnog arhiva i Knjižnica grada Zagreba. Svrha je projekta izgradnja digitalnoga tematskog i istraživačkog portala koji knjižničnom građom i arhivskim gradivom predstavlja cenzuru tiska krajem 19. i početkom 20. stoljeća u Hrvatskoj.
Vrsta (nacionalni, međunarodni)	Nacionalni projekt
Broj država	1
Vrsta prema Smjernicama – a), b) ili c)	b) digitalno povezani dokumenti koji je izradila ista nacionalna, vjerska ili kulturna zajednica
Vrsta (domenski, međudomenski)	Međudomenski
Broj partnera	3 (2 knjižnice, 1 muzej)
Podaci o partnerima	https://digitalna.nsk.hr/pisatislobodno/?ct=&key=projekt-pisatislobodno
Prošireni opis	https://digitalna.nsk.hr/pisatislobodno/?ct=&key=portal-pisatislobodno
Trajanje	2023. – (traje)
Pristup građi	Metapodaci i građa u sustavu; mali broj jedinica dostupan u partnerskim ustanovama. Metapodaci dostupni pod licencijom CC0; nije moguće preuzimanje datoteka građe.
Vrste građe	Novine
Formati:	TIFF, JPEG, PDF
Obuhvat (razdoblje)	19. – 20. st.
Opseg projekta	17 naslova novina (3. 11. 2024.)
Podaci prikupljeni:	3. 11. 2024.

Broj projekta	8
Naziv projekta	Kultura voli prirodu: baština hrvatskih rijeka
Mrežna stranica	https://digitalna.nsk.hr/kulturavoliprirodu
Opis	Na portalu je predstavljena digitalizirana građa hrvatskih arhiva, knjižnica i muzeja koja je tematski okupljena oko rijeka Drave, Krke, Kupe i Save. Projekt polazi od pretpostavke da digitalno okupljanje i ujednačeni opis putem mrežnog portala mogu značajno unaprijediti vidljivost i iskoristivost građe.
Vrsta (nacionalni, međunarodni)	Nacionalni
Broj država	1
Vrsta prema Smjernicama – a), b) ili c)	b) digitalno povezani dokumenti koji je izradila ista nacionalna, vjerska ili kulturna zajednica
Vrsta (domenski, međudomenski)	Međudomenski
Broj partnera	7 (4 muzeja, 2 knjižnice, 1 arhiv)
Podaci o partnerima	https://digitalna.nsk.hr/kulturavoliprirodu/?ct=&key=kulturavoli-prirodu-partners
Prošireni opis	https://digitalna.nsk.hr/kulturavoliprirodu/?ct=&key=kulturavoliprirodu-about
Trajanje	2022.
Pristup građi	Metapodaci i građa u sustavu; dio jedinica dostupan u partnerskim ustanovama. Metapodaci dostupni pod licencijom CC0; nije moguće preuzimanje datoteka građe.
Vrste građe	Tekst, slike, predmeti (fotografije, razglednice, knjige, članci, zemljovid, rukopisi, umjetnički i uporabni predmeti)
Formati	TIF, JPEG
Obuhvat (razdoblje)	Prapovijest – 21. stoljeće
Opseg projekta	135 predmeta (3. 11. 2024.)
Podaci prikupljeni:	3. 11. 2024.